

Громадська думка молоді України, Азербайджану та Росії

Загальнонаціональне опитування молоді України було проведене Фондом «Демократичні ініціативи» та фірмою “Ukrainian Sociology Service” 14–26 грудня 2009 року, Росії - фірмою “Левада-центр» 15–27 січня 2010 року, Азербайджану – FAR Центром у березні 2010 р.

Усього у кожній країні було опитано близько 500 респондентів віком 18–34 роки. Вибірка репрезентативна за такими параметрами, як вік (групи 18–24 і 25–34 роки), стать, рівень освіти, регіон та тип проживання. Статистична похибка не перевищує 4.6%.

Українська частина проекту фінансується коштом Міжнародного фонду «Відродження», Мережевою програмою “Схід-Схід: партнерство без кордонів”.

- Абсолютна більшість азербайджанців (83%) певна, що росіяни і українці – це різні народи, а от позиції і росіян, і українців діляться навпіл: серед росіян 47% вважають, що українці і росіяни – це один народ і стільки ж – 49% – що це різні народи; так само думають і українці (48% – що це один народ і 48% – що це різні народи).
- Абсолютна більшість азербайджанців (83%) і більшість росіян (63%) пишаються своєю країною, на відміну від українців, серед яких тільки 27% пишаються нинішньою Україною, а 67% – ні. Водночас істотно більше молодих людей пишаються тим, що є громадянами своєї країни: серед українців – 40% (не пишаються своїм громадянством 53%), серед росіян – 74% (не пишаються громадянством 21%), серед азербайджанців – 85% (не пишаються 15%).
- Серед молоді Азербайджану переважає думка, що найкращі можливості для розвитку їх країни дало б тісне співробітництво насамперед з Туреччиною (так вважають 48%, 22% – за пріоритетність країн Європи і 16% – Росії); молодь Росії орієнтується у першу чергу на співробітництво з країнами Європи (43%), далі – з країнами СНД (12%), Китаєм (11%), Японією (11%), США (10%), а молодь України бачить найкращі можливості у співпраці з Росією (49%), далі йдуть країни Європи (34%).
- Молодь усіх трьох країн позитивно ставиться до США, Європейського Союзу, України, Росії, прибалтійських країн, а от до Грузії азербайджанці та українці ставляться позитивно, а росіяни – здебільшого негативно.
- Більшість молодих росіян (58%) і українців (60%) не відчувають себе європейцями і своєї належності до культури та історії європейського суспільства.
- Серед російської молоді найменше тих, хто хотів би поїхати з країни назавжди – 7%. Серед українців і азербайджанців налаштованих на еміграцію удвічі більше – відповідно, 14% і 13%.
- Країни істотно відрізняються щодо мети, з якої молоді люди хотіли б тимчасово поїхати з країни: молоді росіяни – здебільшого, щоб побачити інші країни (77%) і менше тих, хто має на меті попрацювати (43%), а от серед молоді України та Азербайджану переважають мотиви праці – 65% серед бажаючих виїхати за кордон українців і 50% – серед азербайджанців. Значно менше виражена вмотивованість повчитися за кордоном: 16% серед росіян, 10% – серед азербайджанців і лише 5% – серед українців.
- Найбільш бажаними для росіян країнами для поїздок є Велика Британія – туди хотіли б поїхати 16% серед тих, хто хотів би виїхати за кордон, Німеччина (15%), США (15%), а от молоді українці найбільше хотіли б поїхати до Росії (19%), Великої Британії (12%), Німеччини (12%), США (11%), Італії (10%).
- Основні причини, які спонукають виїхати за кордон, – економічні: впевненість, що там можна більше заробляти (так вважають 51% українців, 50% росіян і 43% азербайджанців, які б хотіли поїхати за кордон) та переконаність у безперспективності економіки власної країни (48% серед українців, по 28% серед росіян та азербайджанців). Окрім того, серед українців (40%) і росіян (47%) вагомими є соціально-культурні причини («там кращі умови життя, вищий рівень культури»). Ще для українців (23%), на відміну від азербайджанців та росіян, значущими є й сімейні причини (за кордоном живуть родичі).
- Гасла «Росія – для росіян!» підтримують 51% росіян (не підтримують 44%), «Азербайджан – для азербайджанців!» підтримують 40% азербайджанців (не підтримують 59%), «Україна – для українців!» підтримують 44% українців (не підтримують 51%). Половина молоді в трьох країнах не схвалює можливі акції націоналістів проти «інакших» груп у

своїх країнах. Водночас у Росії виявилось найбільше тих, хто схвалює імовірні акції націоналістів проти приїжджих з Північного Кавказу (18%), проти людей з нетрадиційною сексуальною орієнтацією (18%).

- Загалом для молоді і Азербайджану, і Росії, і України не властивий великий інтерес до політики: дуже великою і великою мірою цікавляться політикою лише 8% українців, 7% росіян і 6% азербайджанців. Серед українців більше тих, хто виявив середню міру зацікавленості політикою (40%), росіяни більше за українців виказують малу міру зацікавленості політикою (36%), а серед азербайджанців найбільше тих, хто взагалі не цікавиться політикою (37%).
- Проте навіть поміркований інтерес до політики не знаходить вияву у практичній площині. І у азербайджанців, і у росіян, і у українців участь у різних формах громадянської активності низька: не беруть участі у діяльності бодай однієї громадської організації в Азербайджані – 94%, в Росії і Україні – 88%. Лише по 1% молоді у кожній країні брали участь у мітингах чи демонстраціях. Тих, хто збирається зайнятися політикою у майбутньому, теж небагато – у цьому впевнені 4% азербайджанців, 5% українців і 4% росіян (стільки ж, як і у 2002 році), відповіли, що скоріше за все це зроблять 12% азербайджанців (як і у 2002 році), 14% росіян (було 9%) і 10% українців.
- Основний шлях, яким молоді люди можуть вийти на політичну арену, молодь трьох країн вбачає в участі у діяльності політичних партій (так вважають 52% українців та росіян і 45% азербайджанців). Молодь Росії та України бачить політичну перспективу й у роботі у місцевих органах влади (37% українців і 33% росіян), а також в апараті регіональних або державних органів влади (31% українців і 29% росіян). Молодь трьох країн єдина в тому, що для досягнення успіху на політичній арені молодому політику треба насамперед мати відповідні особистісні якості (активність, ініціативність, працездатність тощо), добру освіту, високий рівень професіоналізму, гроші, фінансову підтримку та гарні зв'язки в органах влади.
- Молоді українці відрізняються від молоді Росії і, особливо, Азербайджану значно більш негативним ставленням майже до усіх соціальних та політичних інституцій.

Молодь усіх трьох країн довіряє:

- родичам (баланс довіри-недовіри у молоді Азербайджану +82%, Росії +90%, України +86%);
- друзям (баланс довіри-недовіри у молоді Азербайджану +82%, Росії +84%, України +79%);
- церкві, релігійним інститутам (баланс довіри-недовіри у молоді Азербайджану +14%, Росії +51%, України +35%);
- засобам масової інформації (баланс довіри-недовіри у молоді Азербайджану +68%, Росії +31%, України +7%).

Молодь усіх трьох країн не довіряє:

- політичним партіям (баланс довіри-недовіри у молоді Азербайджану –24%, Росії –42%, України –63%);
- міліції (баланс довіри-недовіри у молоді Азербайджану –9%, Росії –27%, України –51%);
- страховим організаціям (баланс довіри-недовіри у молоді Азербайджану –15%, Росії –4%, України –44%);
- профспілкам (баланс довіри-недовіри у молоді Азербайджану –31%, Росії –10%, України –25%).

Молодь одних країн довіряє, інших – не довіряє:

- державним установам (баланс довіри-недовіри у молоді Азербайджану +38%, Росії +22%, України –17%),
- судам (баланс довіри-недовіри у молоді Азербайджану –9%, Росії +8%, України –46%),
- прокуратурі (баланс довіри-недовіри у молоді Азербайджану +14%, Росії +10%, України –44%),

- банкам (баланс довіри-недовіри у молоді Азербайджану +34%, Росії +9%, України – 45%),
громадським організаціям (баланс довіри-недовіри у молоді Азербайджану +5%, Росії +3%, України –11%),
 - медичним закладам (баланс довіри-недовіри у молоді Азербайджану +32%, Росії +37%, України –2%),
 - навчальним закладам (баланс довіри-недовіри у молоді Азербайджану +25%, Росії +65%, України –16%),
 - армії (баланс довіри-недовіри у молоді Азербайджану +73%, Росії +15%, України – 2%),
 - адміністрації Президента (баланс довіри-недовіри у молоді Азербайджану +54%, Росії +37%, України (Президента В.Ющенка) –68%),
 - Президенту (баланс довіри-недовіри у молоді Азербайджану +89%, Росії +63%, України (Президенту Віктору Ющенку) –71%);
 - парламенту (баланс довіри-недовіри у молоді Азербайджану +1%, Росії +1%, України –71%),
 - уряду (баланс довіри-недовіри у молоді Азербайджану +53%, Росії +34%, України (уряду Тимошенко) –69%).
- Опитування засвідчили високий рівень корупції в усіх трьох країнах, особливо ж в Україні та Азербайджані, де протягом останніх двох років лише 28–30% не стикалися з явищами корупції, хабарництва і незаконних поборів з боку посадових осіб. В Росії з подібними явищами не стикалося 47% молоді. А в Азербайджані постійно (щодня) стикаються з подібними явищами 8% і ще 10% – кілька разів на місяць. В Україні таке траплялося значно рідше: щодня стикалися з цими явищами 0.4% і ще 3% – декілька разів, в Росії – відповідно, 0.8% і 1.1%.
 - Молоді азербайджанці значно більш позитивно ставляться до служби в армії: 57% вважають, що кожний чоловік повинен пройти службу в армії (в Україні таку точку зору поділяють 40%, в Росії – 39%). Натомість значна частина молодих українців і росіян вважає, що «служба в армії – безглузде і небезпечне заняття, і потрібно будь-якими засобами постаратися уникнути її» (28% в Україні, 24% в Росії і лише 4% в Азербайджані).
 - У царині економічних поглядів молодь трьох країн не поділяє цінностей ані послідовного лібералізму, ані соціалізму: більшість вважає, що необхідно створити рівні умови державному керуванню економікою і розвитку приватного підприємництва (так вважають 45% молоді Азербайджану, 39% – Росії і 41% – України. Разом з тим молодь Азербайджану значно більш схильна до економічного лібералізму, до визнання більшої свободи підприємництва, з обмеженням державного втручання: такі погляди поділяють 29% молодих азербайджанців і значно менше українців та росіян (по 18%).
 - Ієрархія життєвих цінностей молоді Азербайджану, Росії та України дуже подібна: найбільш важливим в усіх трьох країнах є матеріальні цінності: право на роботу, наступним є право на житло (причому для молоді України і Росії воно таке ж вагомим, як і право на роботу). Третє місце у молоді Росії та України посідає право на освіту, для молодих росіян більш, ніж для інших значущим є захист від необгрунтованого арешту, а у молоді Азербайджану третє місце практично ділять свобода слова, захист від необгрунтованого арешту і право на освіту. Свобода слова, свобода пересування і віросповідання цінні для молоді, але є цінностями другого порядку порівняно з матеріальними цінностями.
 - Найбільшу підтримку демократії як найбільш бажаного типу державного устрою для своєї країни висловили азербайджанці (81%). Серед росіян і українців підтримка демократичного типу устрою теж переважає – 40% в Росії і 41% в Україні (25% в обох країнах віддали перевагу авторитарному режиму). Демократія для молоді усіх трьох країн означає насамперед проведення чесних справедливих виборів, добробут і стабільний ріст економіки, безпеку власних родин, соціальний захист і соціальні гарантії, громадянські свободи, панування закону, виконання політиками своїх обіцянок.
 - У запропонованому виборі «свобода – добробут» азербайджанці (62%) висловили готовність терпіти певні матеріальні труднощі заради особистої свободи і дотримання всіх цивільних прав; натомість серед молодих росіян думки поділилися: 40% готові уступити

частину своїх прав і свобод заради добробуту (42% на це не згодні), а українці у більшості (39% проти 34%) готові обміняти частку своїх свобод на добробут. У альтернативі «свобода – рівність» більшість молоді усіх трьох країн віддали перевагу рівності.

- Більшість молоді трьох країн поділяють думку, що держава повинна турбуватися про всіх своїх громадян, забезпечуючи їм гідний рівень існування.
- У структурі зайнятості найбільше безробітних виявилось серед молоді Азербайджану (20%), у цій країні також найбільше домогосподарок (20%). 45% азербайджанців відповіли, що взагалі нічого не заробляють (серед українців таких – 21%, серед росіян – 26%). У молоді Азербайджану виявилися найбільшими побоювання, що наступні два роки вони можуть стати безробітними – так вважають 52% молодих азербайджанців (в Україні – 44%, в Росії – 39%).
- Російська молодь виявилася найбільш забезпеченою з-поміж трьох країн: 24% мають власний автомобіль (14% серед азербайджанців і українців), 59% мають персональний комп'ютер (38% українців і 19% азербайджанців). Абсолютна більшість українців (96%) і росіян (89%) мають мобільні телефони, а у Азербайджані – лише 46%.
- В Азербайджані значно більше молоді проживає разом із батьками (69%), в Україні – 53%, в Росії – 48%.
- Матеріальне становище молодих росіян виглядає істотно кращим, ніж українців та азербайджанців: щотретій росіянин може дозволити собі купувати речі тривалого користування (серед українців та азербайджанців таких удвічі менше – лише 16%). Натомість серед азербайджанців найбільше виявилось тих, кому грошей не вистачає навіть на продукти (10%, у Росії та Україні – по 4%), і також тих, кому грошей вистачає лише на продукти (32%, в Україні – 28%, в Росії – 16%).
- Загалом молоді росіяни найбільше задоволені своїм життям (67%, не задоволені – 32%). В Азербайджані задоволені життям 53% (не задоволені 45%), в Україні – 47% (не задоволені 49%).
- Молоді росіяни найбільш впевнені, що можуть власними силами змінити обставини свого життя (так вважає 72% росіян), дещо менше впевнені у цьому українці (59%) і значно менше – азербайджанці (35%).
- Структура дозвілля молоді Росії та України дуже схожа: найбільше молодь цих двох країн дивиться телевизор (77% у Росії та 76% в Україні), зустрічається з друзями поза домівкою (відповідно, 59% і 51%) та ходить у гості чи приймає гостей (47% і 38%). Водночас молоді росіяни значно більше часу проводять в Інтернеті (41% росіян і 27% українців), більше грають у комп'ютерні ігри (25% і 15%), більше ходять у кіно (27% і 12%), більше займаються спортом (21% і 12%). Натомість українська молодь більше працює у саду, на городі, присадибній ділянці (17% молодих українців і 11% росіян).
- Комп'ютером користуються 60% молодих росіян, 51% українців і лише 28% азербайджанців.
- Телебачення є абсолютним лідером у постачанні новин: саме з цього ЗМІ найчастіше дізнаються про новини молоді люди в Азербайджані, Росії та Україні (92-93%).